

stigende, bl. a. paa Grund af Svinenes store Trivelighed" (S. 102).

Til denne sproglige Blomsterkost kunde der væves et spraglet Baand af sære Ord og pudserlige Vendinger. Jeg skal imidlertid afstaa fra at citere yderligere, da det allerede er tilstrækkeligt dokumenteret, at selv en Professor i Statistik, ligevis som Fader Holberg, kan „i sin Skrive-Maade have et lidet Pund at komme Folk til at lee“.

Komme Folk til at le, ja, men Smilet skjuler i hvert Fald hos Anmelderen et Drag af Sorg over, at vort gode danske Sprog behandles saa respektløst i et videnskabeligt Arbejde.

— Trods det meget, der kan kritiseres i Warmings Bog, trods dens iøjnefaldende Svagheder paa mange enkelte Punkter og dens gennemgaaende Mangel paa god Form, er den imidlertid en værdifuld Berigelse af vor statistiske Litteratur. Forfatteren har ikke alene ved et myreflittigt Arbejde samlet Stof sammen fra et Utal af kendte og mere eller mindre skjulte Kilder. Men dette Stof har han vendt og drejet og belyst fra alle Sider. I mange Tilfælde har den talmæssige Beskrivelse givet Anledning til større og mindre selvstændige Monografier over Tidens brændende Samfundsspørgsmaal, Monografier hvor Forfatteren vel loyalt lader forskellige Opfattelser komme til Orde, men samtidig hævder sin egen Mening om Tingene. Den hele Fremstilling er herved blevet mere personligt præget, end man paa Forhaand venter sig af en Lærebog i beskrivende Statistik. Naar Konklusionerne undertiden forekommer noget udfordrende, skal man se dem i Betragtning af den Opfordring, der i Forordet rettes til Læserne om at melde sig med Suppleringer og Berigtigelser og eventuelt hævde andre Meninger: „der er mange Problemer i vor Videnskab, som Enkeltmand ikke magter, men hvor alligevel een maa begynde for at faa Drøftelsen frem.“

Warmings Bog er da ikke alene en rigt flydende Kilde til Belæring; den virker desuden i udpræget Grad inciterende, og der er ingen Tvivl om, at den fortjener at kendes og læses langt ud over den Kreds af Studerende, til hvis Brug den er skrevet.

Adolph Jensen.

A. C. DUBORG: Dansk Landbrugspolitik. En Nutidsbelysning af Jordlove og Ejendomsskatter. (G. B. N. F. Kbh. 1930. 106 S.)

For dem, der ønsker at sætte sig ind i de Synspunkter, der gør sig gældende indenfor Venstre i Jordspørgsmaalet, kan man kun anbefale Godsejer Duborgs Fremstilling. Det er et vel-

stigende, bl. a. paa Grund af Svinenes store Trivelighed" (S. 102).

Til denne sproglige Blomsterkost kunde der væves et spraglet Baand af sære Ord og pudserlige Vendinger. Jeg skal imidlertid afstaa fra at citere yderligere, da det allerede er tilstrækkeligt dokumenteret, at selv en Professor i Statistik, ligevis som Fader Holberg, kan „i sin Skrive-Maade have et lidet Pund at komme Folk til at lee“.

Komme Folk til at le, ja, men Smilet skjuler i hvert Fald hos Anmelderen et Drag af Sorg over, at vort gode danske Sprog behandles saa respektløst i et videnskabeligt Arbejde.

— Trods det meget, der kan kritiseres i Warmings Bog, trods dens iøjnefaldende Svagheder paa mange enkelte Punkter og dens gennemgaaende Mangel paa god Form, er den imidlertid en værdifuld Berigelse af vor statistiske Litteratur. Forfatteren har ikke alene ved et myreflittigt Arbejde samlet Stof sammen fra et Utal af kendte og mere eller mindre skjulte Kilder. Men dette Stof har han vendt og drejet og belyst fra alle Sider. I mange Tilfælde har den talmæssige Beskrivelse givet Anledning til større og mindre selvstændige Monografier over Tidens brændende Samfundsspørgsmaal, Monografier hvor Forfatteren vel loyalt lader forskellige Opfattelser komme til Orde, men samtidig hævder sin egen Mening om Tingene. Den hele Fremstilling er herved blevet mere personligt præget, end man paa Forhaand venter sig af en Lærebog i beskrivende Statistik. Naar Konklusionerne undertiden forekommer noget udfordrende, skal man se dem i Betragtning af den Opfordring, der i Forordet rettes til Læserne om at melde sig med Suppleringer og Berigtigelser og eventuelt hævde andre Meninger: „der er mange Problemer i vor Videnskab, som Enkeltmand ikke magter, men hvor alligevel een maa begynde for at faa Drøftelsen frem.“

Warmings Bog er da ikke alene en rigt flydende Kilde til Belæring; den virker desuden i udpræget Grad inciterende, og der er ingen Tvivl om, at den fortjener at kendes og læses langt ud over den Kreds af Studerende, til hvis Brug den er skrevet.

Adolph Jensen.

A. C. DUBORG: Dansk Landbrugspolitik. En Nutidsbelysning af Jordlove og Ejendomsskatter. (G. B. N. F. Kbh. 1930. 106 S.)

For dem, der ønsker at sætte sig ind i de Synspunkter, der gør sig gældende indenfor Venstre i Jordspørgsmaalet, kan man kun anbefale Godsejer Duborgs Fremstilling. Det er et vel-

skrevet Indlæg i den staaende politiske Strid om Grundskyld og Jordlovgivning. Standpunkt og Begrundelse er klart trukket op, og trods Ensidigheden er Fremstillingen behagelig fri for den agitatoriske Form, der saa ofte gør politiske Stridsskrifter ulidelige.

Efter en kort Indledning om Ejendomsfordelingen behandler Forfatteren Spørgsmaalet om Udstykningens Betydning for Produktion og Beskæftigelse og konkluderer i, at Udstykningen — bortset fra de Egne, hvor den betyder Opdyrkning og Nykultivering — maa begrundes socialt, medens det produktionsmæssigt ikke paa Forhaand er givet, at meget stærk Udstykning vilde være ønskelig, og beskæftigelsesmæssigt er af ringe Betydning, at Udstykning finder Sted.

De mindre Brugs produktionsmæssige Overlegenhed baade med Hensyn til Produktionens Størrelse og dens økonomiske Nettoresultat, hvor Brugene ikke er for smaa, er Forfatteren fuldt paa det rene med. Betænelighederne gælder ikke saa meget de oprettede Brug som de bestaaende, og knytter sig navnlig til Markedets begrænsede Evne til at aftage en „industriel“ Fedevareproduktion til lønnende Priser. De bestaaende Landbrug er fuldt i Stand til at forsyne Markedet og har haardt Brug for Fortjenesten derved.

Man savner her en nærmere Undersøgelse af, hvilken Betydning Konkurrencen fra de nyoprettede Brug kan have. Dette synes ikke at kunne betyde stort i Sammenligning med de Kræfter, der iøvrigt bestemmer Priserne paa det engelske Marked.

Hvis det overhovedet betyder noget, vil det naturligt føre til Forsigtighed med at yde ligefrem Tilskud til Oprettelse af nye Brug, dels for ikke at risikere, at der oprettes Brug, der ikke kan forrente sig, dels af Hensyn til de gamle Brug. Og naar Forholdet er, som ogsaa af Forfatteren erkendt, at de mindre Brug baade med Hensyn til Produktion og Forrentningsevne er de større Brug overlegne, synes Tilskud under den ene eller den anden Form jo heller ikke at være nødvendig. Det forundrer for saa vidt, at Forfatteren giver sin Tilslutning til et Forslag, der netop vil udvide Tilskudslovgivningen. Det vilde, synes det, være mere konsekvent at nøjes med at fjerne eller formindske Vanskelighederne ved at skaffe Jord og Kapital til Oprettelse af nye Brug. Navnlig naar man ønsker, at de oprettede Brug skal være større end hidtil, hvad meget tyder paa er det rigtige, synes en Tilskudslovgivning vanskelig at motivere.

Smaabrugets Evne til at skaffe Beskæftigelse vurderer For-

fatteren ikke ret højt, 5—600 Mand for hvert 1000 Brug, der oprettes ved Udstykning fra større Gaarde, og tilmed menes det at være en særlig dyr Maade at sætte Folk i Arbejde paa, idet Staten skal bruge 50000 Kr. for hver Mand, der saaledes skaffes Arbejde til.

Til det første maa det imidlertid bemærkes, at der ikke er taget Hensyn til den større Omsætning med andre Erhverv, som Smaabruget giver, eller til, at de Brug, hvorfra Jorden afgives, ikke indskrænker deres Arbejdsforbrug tilsvarende, og med Hensyn til Kapitalbehovet, da kunde Brugene jo oprettes, uden at Staten skød Penge ind eller formidlede Laanet. En Laanegaranti vilde være tilstrækkeligt; og samfundsmæssigt set er Kapitalkravet langt mindre end det angivne Beløb. Jorden, der andrager mindst $\frac{1}{2}$ af Værdien, er jo til Stede i Forvejen. Boligen, der lægger Beslag paa en anden betydelig Del af Værdien, skal til alligevel og iøvrigt er det vistnok tvivlsomt, om Husmandsbruget i Bedriften kræver større Kapital pr. beskæftiget Arbejder end andre Erhverv.

Det afgørende synes imidlertid ikke at være Kapitalens Størrelse, men om Arbejde og Kapital finder lønnende Beskæftigelse, hvilket der ikke synes Grund til at betvivle, selv om man maa være enig med Forfatteren i, at noget større Brug end dem, der nu oprettes, vilde give et endnu bedre økonomisk Resultat.

Som Indledning til en Bedømmelse af den Besiddelsesform, som Jordlovene af 1919 har indført, behandler Forfatteren Landbrugets Kapital og Gældsforhold og fører her et veltalende Forsvar for den nuværende Besiddelsesform — karakteriseret ved Selvejet og Pantegælden.

Forfatteren imødegaaer den Tankegang, at Selvejet skulde have ført til en Jordprisstigning, der vanskeliggør Oprettelsen af nye Brug, idet han søger at paavise, at Jordpriserne dels kun er steget forholdsvis lidt, dels at Stigningen kun svarer til de stedfundne Kulturforbedringer og egentlige Grundforbedringsarbejder, medens Stigningen i Grundbeskatningen har opvejet Konjunkturstigningen.

Dette kommer Forfatteren til ved en Opdeling af Salgspriserne for Landejendommene mellem Jord og Bygninger, som der ikke leveres nogen nærmere Begrundelse for, men hvis Resultater er egnet til at vække en vis Opmærksomhed. Det viser sig nemlig, at den officielle Grundvurdering som Højesteret for nogen Tid siden har ment at maatte anse for i Almindelighed at være særlig lav, og som man fra Lensbesidderne har paastaaet var ikke mindre end 40 pCt. for lav, lige modsat

ligger ca. 40 pCt. over den Grundværdi, Forfatteren naar til som den rigtige.

Da den foretagne Opdeling af Salgspriserne som sagt ikke er nærmere underbygget, tør man vistnok indtil videre gaa ud fra, at den officielle Grundvurdering, der hviler paa nogle Tusinde Landmænds praktiske Bedømmelse af Værdien, er nærmere det rigtige end de noget luftige og hinanden modsigende Beregninger, der stilles op fra forskellig Side. Naar Forfatteren finder en Forklaring paa Uoverensstemmelserne i, at man ved Grundvurderingen ikke skulde have taget Hensyn til de paahvilende Skatter, beror dette paa en Misforstaaelse. Det, der ansættes baade til Ejendomsskyld og til Grundskyld, er Salgsværdien, med alle paahvilende Byrder af offentligretlig Karakter.

Nu er det jo en Kendsgerning, at det har været vanskeligt at faa Jord til overkommelige Priser. Men Aarsagen hertil finder Forfatteren netop i de store Bygnings- og Besætningsværdier, der findes paa almindelige Landbrug. Der kan ikke frasælges Jord, uden at disse Værdier forringes. Dette giver samtidig et Argument mod Ekspropriation efter Vurdering til Grundskyld, som efter den forudgaaende Udvikling føles at være tiltrængt. Selvom dette sikkert spiller en betydelig Rolle, synes det imidlertid ikke at kunne give den hele Forklaring, thi der har jo til Stadighed været et stort Antal Landbrug, der har for lidt af Bygninger og Besætning til moderne Drift af deres Jord. Hvorfor sælger de ikke hellere Jord end at anlægge stadig større Kapital i Udvidelse af Bygninger og Besætninger? Hvorfor sker den naturlige og nødvendige Intensivering af Landbruget ikke under stadig Oprettelse af nye Bedrifter; Dette gives der ingen Forklaring paa, men det synes dog egentlig at maatte være et centralt Spørgsmaal for dem, der beskæftiger sig med dansk Landbrugspolitik.

Landbrugets Gæld finder Forfatteren ikke betænkelig, idet han mener, at Landbrugets Aktiver udenfor selve Landbrugskapitalen ikke blot dækker den løse Gæld, men temmelig sikkert langt det meste af Prioritetsgælden taget for det danske Landbrug som Helhed. Forfatteren udtaler, at hvis en Opgørelse af dette Forhold kunde foretages af Skattemyndighederne, vilde det være af megen Værdi for Bedømmelsen af Landbrugets Økonomi. Man kunde tilføje, at det maatte være af betydelig Interesse ogsaa for Skattemyndighederne selv, hvis Hr. Duborg har Ret, thi medens Landbrugskapitalen i 1926 kan anslaaes til ca. 6000 Mill. Kr., viser Opgørelsen af Formue-

ansættelsen for Landbrug, Skovbrug og Fiskeri fra samme Aar kun en samlet Formue af 3100 Mill. Kr. og det følgende Aar kun 2800 Mill. Kr. Selv om man hertil lægger et Formuebeløb for de Landmænd, der har trukket sig tilbage, bliver der øjensynlig et stort udækket Beløb igen. Det lyse Syn paa Landbrugets Gældsforhold begrundes iøvrigt med, at Pantegælden synes at have holdt sig nogenlunde paa samme Procent af Ejendomsværdien. I den Forbindelse forklarer Forfatteren, at den Stigning, der har været fra 1909 til 1926 fra 43 til 50 pCt. af Ejendomsværdien, skyldes de høje Ejendomspriser under og efter Krigen og er Landbrugets normale Driftssystem ret uvedkommende. Man forstaar heraf, at Forfatteren savner Blik for, at det, der navnlig gør Kreditsystemet til en Fare, er, at Pantegælden kaster Landbruget ud i en Kapitalrisiko, som er i Strid med dette Erhvervs Natur. Det bedste vilde være, at Ejerens Part i Ejendommene havde en sikret Stilling, ikke den passive Kapitals Part. Gældsprocenten er iøvrigt sikkert steget noget siden 1926, hvad de salgsstatistiske Oplysninger tyder paa, og Nedgangen i Driftsindtægter og Ejendomspriser vil bringe den endnu højere op. Den Fordel har i hvert Fald det saakaldte Statsfæste efter Jordlovene i 1919, at det befrier Ejeren for en Del af denne Risiko. Grundvurderingen i 1927 gav dem f. Eks. en Nedsættelse i Jordrenten paa henved 10 pCt.

Naar man imidlertid er naaet til den Anskuelse, at der kun kan regnes med faa og smaa Svingninger i Jordpriserne, kan dette naturligvis kun tillægges mindre Betydning. Denne Anskuelse, som Forfatteren mener at kunne bygge paa Erfaringerne fra de sidste 70 Aar, er imidlertid sikkert ikke rigtig.

Fra Begyndelsen af Firserne til Slutningen af Halvfemserne maa Jordpriserne i det mindste være faldet med ca. 20—25 pCt., svarende til Prisfaldet for Gaardhartkornet, idet Bygningsmassen i den Tid afgjort er blevet forøget, og den derefter følgende Prisstigning paa Landejendomme lader sig heller ikke forklare uden en betydelig Stigning i Jordpriserne, der siden 1924 efter vore Grundvurderinger atter er afløst af Prisfald.

Men ud fra denne Forudsætning finder Forfatteren ingen Fordele ved Besiddelsesformen efter Jordloven 1919, sammenlignet med Selvejet, som den gamle Husmandslov bygger paa.

At der ydes et faktisk Tilskud til Jordrentebrugene derved, at Jorden overtages og forrentes til ansat Grundværdi i Stedet for til den Pris, der i Almindelighed maa betales for Smaaparceller, er det naturligt, at Forfatteren ikke direkte vender sig imod,

eftersom Grundvurderingen efter hans Anskuelse ligger højt over Jordens reelle Værdi, her ankes der kun over, at de to Husmandslove ikke yder samme Betingelser. Men hvad selve Besiddelsesformen angaar, hæfter Forfatteren sig ved de Bestemmelser, der enten gør Retsforholdet uklart eller kan pege i Retning af et Fæsteforhold. Paa flere Punkter kan man give Forfatteren Medhold i denne Kritik. Det kan ikke bestrides, at Bestemmelserne om, at der ved Vurderingerne skal bortses fra den Værdiforøgelse, der gennem Ejers Arbejde eller Kapitalanvendelse er tilført Jorden siden første Vurdering er højst uheldig. Man burde ved Overdragelsen lægge den almindelige Grundvurdering med dens Fradrag for Grundforbedringer til Grund for Renteydelsen. Det er sikkert ogsaa rigtigt, at Bestemmelsen om Statens Forkøbsret ved Ejerskifte er uheldig. Derimod synes den Tilsynsret, der knytter sig til Byggelaanet, saa længe det indestaar, ikke at være unaturlig, og naar Forfatteren navnlig fæster sig ved dette Punkt ud fra den Betragtning at Staten vil blive nødt til at forny Byggelaanet, fordi Ejeren ikke vil kunne faa Laan af rimelig Størrelse i Bygningerne, naar der ikke samtidig kan gives Pant i Jorden, da synes dette ikke begrundet. Rent umiddelbart synes et Laan med Sikkerhed efter Jordrenten at staa sikrere end efter et tilsvarende Kreditforeningslaan, der ikke gaar ned, hvis Konjunkturerne svigter, men iøvrigt kunde enkelte Bestemmelser, der paalægger disse Brug særlige Baand, slettes, uden at denne Lovgivning mistede sit Præg eller sin Værdi, saaledes at der ikke blev anden Forskel fra det almindelige Selveje end netop Jordrenteydelsen i Stedet for Kreditforeningslaanet.

I et Par Slutningsafsnit behandles Landbrugets Ejendomsbeskatning og Grundstigningsskylden. Fremstillingen præges her af, at Forfatteren principielt er Tilhænger af Evneprincippet og ganske ser bort fra alt, hvad der hedder Skatteovervæltning. Hvad der lignes paa andre Erhverv som Ejendomsskyld eller Indkomstskat forudsættes at blive der, medens Forholdet utvivlsomt er det, at disse Skatter delvis bæres af Landbruget som en indirekte Beskatning, som det vilde være i høj Grad i Landbrugets Interesse at faa omlagt til en direkte Byrde paa Ejendommene. Medens Forfatteren i en ren Agrarstat og formentlig i rene Landkommuner vilde være Tilhænger af, at Ejendomsskatten blev lignet som ren Grundskyld, forsvarer han ud fra denne Indstilling Bygningsbeskatningen under de nuværende Forhold, og vender sig imod en fortsat Overgang fra Ejendomsskyld og Personskat til Grundskyld, idet han foreslaar

de nuværende Ejendomsskatter fikseret til bestemte Procentsatser. Derimod er Forfatteren Tilhænger af Grundstigningsskylden og for saa vidt altsaa Tilhænger af en Inddragelse af de samfundsskabte Værdier.

Ogsaa her gaar Forfatteren ud fra den fejlagtige Mening, at Grundvurderingen ikke tager Hensyn til den paahvilende Grundskyld, hvorfor det foreslaas, at Grundstigningsskylden skal opkræves med forskellig Procent efter som Grundskylden er høj eller lav. Man skulde i og for sig synes, at en simpel Betragtning af Forholdene ved Jordrentebrugene maatte gøre det klart, at Vurderingen har taget Hensyn til denne Byrde. Disse Brug svarer jo fuld Rente af den ansatte Grundværdi foruden den almindelige Grundskyld, der enkelte Steder naar op paa 3 pCt. Dette kan fornuftigvis kun lade sig gøre, fordi den ansatte Grundværdi kun angiver den Værdi, der er tilbage efter at Skatterne er udredet. Forfatteren er iøvrigt ganske klar over, at Jordrenteydelsen og Grundstigningsskylden er Byrder af samme Natur. Man kan dog kun give Forfatteren betinget Ret, naar det i Bogen siges, at Tilstedeværelsen af en rationel Grundværdistigningsskat i Virkeligheden fjerner Statens og Kommunernes Interesse i at være Ejer af Grunden, da de samfundsskabte Værdier derved kommer Samfundet til Gode, selv om den private Ejendomsret til Grunden opretholdes. Det forudsætter i hvert Fald fortsat Stigning i Grundværdierne, og iøvrigt vil næppe hverken fuld Grundstigningsskyld eller fuld Grundrenteydelse under alle Forhold være tilstrækkeligt til at sikre Samfundets Interesse i den bedst mulige Fordeling og Brug af Samfundets Jord.

K. J. Kristensen.

ERNST HORWITZ: *Die Kursbildung am Aktienmarkt seit der Stabilisierung.* (Bank- und finanzwirtschaftliche Abhandlungen, herausgegeben von Prof. Dr. W. Prion, Berlin, 16. Heft), Julius Springer, Berlin 1929. V + 86 S.

W. PRION: *Die Preisbildung an der Wertpapierbörse insbesondere auf dem Aktienmarkt der Berliner Börse*, 2. Aufl., Duncker & Humblot, Münch. & Lpz. 1929, XI + 250 S.

KARL MEITHNER: *Die Preisbildung an der Effektenbörse.* (Betriebswissenschaftliche Forschungen des Wirtschaftsverkehrs, herausgegeben von Prof. Dr. K. Oberparleiter & Prof. Dr. F. Findeisen, 2. Heft), Julius Springer, Wien 1930. IV + 158 S.

Ligesom hos Prion danner Burgstrasse ogsaa Skueplads for *Horwitz's* Fremstilling. Men disse to Forfattere har mere end dette tilfælles. Prion staar ikke blot som Udgiver af Horwitz's Bog, men den er ligefrem inspireret af ham. Horwitz benytter